

УДК: 159.923.2

© Старинська Н.В., 2011 р.

Н.В. Старинська
Державний педагогічний
університет, м. Слов'янськ

АДАПТАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглядаються особливості виявлення адаптаційного потенціалу як чинника професійної самореалізації особистості. Пропонується методика організації роботи на виробництві з адаптації та самореалізації особистості в професійній діяльності.

Ключові слова: професійна адаптація, адаптаційний потенціал, професійна самореалізація.

Н.В. Старинская

АДАПТАЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ КАК ФАКТОР ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ САМОРЕАЛИЗАЦИИ ЛИЧНОСТИ

В статье рассматриваются особенности проявления адаптационного потенциала как фактора профессиональной самореализации личности. Предлагается методика организации работы на производстве по адаптации и самореализации личности в профессиональной деятельности.

Ключевые слова: профессиональная адаптация, адаптационный потенциал, профессиональная самореализация.

N.V. Starinskaya

ADAPTATION POTENTIAL AS FACTOR OF PROFESSIONAL SELF-REALIZATION OF PERSONALITY

The article deals with the peculiarities of adaptative potential display as the factor of personality's professional self-realization. Work organization methods concerning to adaptation and professional self-realization in a professional activity are proposed in it.

Key words: professional adaptation, adaptative potential, professional self-realization.

Постановка проблеми. В умовах трансформації сучасного суспільства, які утворюються в нашій країні, формується більш вимогливе ставлення до становлення особистості, її самореалізації в професійній і соціальній сферах. Ринок праці у зв'язку з соціально-економічними проблемами в країні, висуває підвищені вимоги до професійних якостей сучасного фахівця, тому однією з актуальних проблем нашого часу виступає проблема розвитку й активізації професійного адаптаційного потенціалу особистості. Своєчасне виявлення особистістю адаптивних здібностей приведе до ефективного функціонування та розвитку своїх професійних можливостей.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Дослідженню адаптаційного потенціалу, професійної адаптації особистості свої роботи присвятили: Є.Ю. Альошина, Ф.Б. Березін, Е.В. Вітенберг, М.А. Дмитрієва, В.А. Кулганов, А.Г. Маклаков, Л.М. Мітіна, С.Т. Посохова, А.О. Реан, О.Г. Солодухова та ін.

Вивченням самореалізації займалися такі українські та російські вчені, як К.О. Абульханова-Славська, Л.І. Анциферова, Є.І. Головаха, Г.С. Костюк, О.М. Леонт'єв, Д.О. Леонт'єв, В.А. Муляр, В.Г. Панок та ін.

Основна мета дослідження – вивчити особливості виявлення адаптаційного потенціалу як чинника професійної самореалізації особистості.

Задачі дослідження:

1. Визначити психологічне поняття адаптаційного потенціалу особистості;
2. Вивчити феномен професійної самореалізації особистості;
3. Підібрати методика організації роботи на виробництві з адаптації та самореалізації особистості в професійній діяльності.

Об'єкт дослідження: професійна самореалізація особистості.

Предмет дослідження: адаптаційний потенціал як чинник професійної самореалізації особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження. В основі професійної самореалізації особистості лежать проблеми росту, розвитку, самовдосконалення себе як професіоналу. Поняття «самореалізація» часто застосовують як синонім терміну «самоактуалізація», «реалізація своїх можливостей». Їх взаємозв'язок заключається в тому, що вони позначають стійкі позитивні зміни в особистості, реалізацію її природного потенціалу: бажання стати всім ким можливо стати (А. Маслоу); сила, яка заставляє людину розвиватися на будь-яких рівнях – від оволодіння моторними навичками до вищих творчих зльотів (К. Роджерс); повна реалізація справжніх можливостей (К. Хорні) [2; 5].

У вітчизняній психології розглядають самореалізацію як свідомий, цілеспрямований процес розкриття та опредметнення сутнісних сил особистості в її різноманітній практичній діяльності. Досягнення особистістю професійної самореалізації в більшій мірі залежить від того, як швидко та інтенсивно

особистість реалізує свій адаптаційний потенціал в процесі оволодіння професією та пристосування до її вимог і умов. Адаптаційний потенціал доцільно представляти як інтегральне утворення, яке об'єднує в складну систему соціально-психологічні, біологічні властивості та якості, актуалізовані особистістю для створення й реалізації нових програм поведінки в змінених умовах життєдіяльності [5].

Реалізація адаптаційного потенціалу особистістю в професійній діяльності є складним процесом взаємодії суб'єкта з оточуючим середовищем, визначальним моментом якого є активність людини не пристосованого, а діючого, адаптивного характеру; процес, який характеризується формуванням індивідуального стилю діяльності й включенням в систему виробничих та соціальних відношень.

Для оцінки рівнів професійної адаптивності можуть бути використані дві групи критеріїв та показників:

а) *об'єктивні* критерії та показники:

1) успішність професійної діяльності (показник – експертна оцінка результатів професійної діяльності);

2) задоволеність колег і керівництва (показник – оцінка колективу і керівництва ступеня задоволеності фахівцем як членом колективу).

б) *суб'єктивні* критерії та показники:

1) задоволеність діяльністю на займаній посаді (показник – самооцінка ступеня задоволеності змістом діяльності, її результатами);

2) задоволеність відношеннями з колегами та керівництвом (показник – самооцінка ступеня задоволеності відношеннями з колегами та керівництвом);

3) відсутність тривоги та депресивних реакцій (показник – рівень особистісної тривожності, рівень депресії та суб'єктивна оцінка фізичного самопочуття) [4].

Таким чином оцінюючи рівень реалізації професійного адаптаційного потенціалу можливо визначити рівневу структуру професійної самореалізації, яка виглядає наступним чином.

1. Низький рівень самореалізації. У особистості відсутнє прагнення до виявлення і розкриття своїх можливостей і потенцій; переважає здатність реалізувати лише ті якості, які яскраво виражені, не прикладаючи вольових зусиль. Людина знаходиться на примітивно-виконавчому або індивідуально-виконавчому рівні.

2. На середньому рівні потреби і мотиви, виявлення та розкриття можливостей, здібностей носять ситуативний характер, залежать від оцінки оточуючих. Існують труднощі в саморегуляції діяльності, коливання самооцінки. Особистісна і професійна самореалізація – на рівні реалізації ролей та норм в соціумі, виконання вимог керівництва без виявлення ініціативи.

3. Високий рівень. Наявне стійке прагнення до виявлення і розкриття сутнісних сил і можливостей, творча активність, наполегливість в досягненні поставлених цілей, стійкість та адекватність самооцінки, відповідальність і самостійність у виборі діяльності для реалізації можливостей [2].

Розглянувши рівневу структуру професійної самореалізації можна зробити висновок про те, що професійна самореалізація досягається при реалізації адаптаційного і особистісного потенціалу людини в професійній діяльності; усвідомленні і кристалізації особистістю власної сутності і розкриттям її у вигляді реалізації потенціалу з його опредметненням в професійній діяльності. Велике значення для активізації адаптаційного потенціалу, який є рушійною силою професійної самореалізації, має організація роботи з адаптації на підприємстві.

Ми пропонуємо методику організації роботи на підприємстві, яка сприяє адаптації і самореалізації особистості в професійній діяльності. Методика з адаптації і самореалізації в професійній діяльності передбачає організацію роботи на підприємстві за трьома основними етапами:

I етап – попередня соціальна адаптація – охоплює перші 10 днів роботи і припускає знайомство з персоналом, виробничими особливостями організації, включенням в комунікативні сітки; ознайомлення з правилами внутрішнього трудового розпорядку, обов'язками і вимогами, які висуває організація. На цьому

етапі відбувається актуалізація потенціалу особистості, професійне самовизначення.

II етап – соціально-професійна адаптація – охоплює період засвоєння професії, в якому молодий фахівець вивчає технологічний процес, включається в міжособистісні відношення з колегами, пристосовується до вимог виробничої дисципліни. Важливо в рамках цього етапу здійснювати максимальну підтримку новому співробітнику, регулярно разом з ним проводити оцінку ефективності діяльності і особливостей взаємодії з колегами. В результаті цього відбувається професійний розвиток, який включає професійну адаптацію, апробацію теоретичних знань в практичній діяльності, професійне самовдосконалення, підвищення кваліфікації.

III етап – соціально-виробнича адаптація. Цим етапом завершується процес адаптації, він характеризується поступовим подоланням виробничих і міжособистісних проблем і переходом до стабільної роботи. Також на цьому етапі фахівець досягає професійного становлення, тобто підвищення рівня професіоналізму, придбання професійного авторитету; виявлення активності, самостійності, творчого підходу в професійній діяльності [1; 2].

Сприятливий хід адаптаційного процесу приводить до реалізації потенціалу особистості в професійній сфері, ефективності здійснення трудової і суспільної діяльності. Своєчасна реалізація адаптаційного потенціалу виступає рушійною силою процесу усвідомлення особистістю власної сутності і виявлення її в професійній діяльності, сприяючи самореалізації.

Список літератури

1. Антонова Н.А., Рыбачук Е.И. Профориентация. – Славянск: СПД, 2005. –280 с.
2. Гупаловська В.А. Професійна самореалізація як чинник становлення особистості жінки: Автореф. дис.... канд. психол. наук. – К., 2005. – 19 с.
3. Посохова С.Т. Психология адаптирующейся личности. – СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2001. – 240 с.
4. Самохвалов О.Б. Психологічні чинники професійної адаптації інспекторів прикордонної служби: Автореф. дис....канд. психол. наук. – Хмельницький, 2007. – 19 с.
5. Шапарь В.Б. Новейший психологический словарь. – Ростов н/Д.: Феникс, 2005. – 808 с.